

انجمن علمی گردشگری ایران

شناسایی عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری در مقالات منتشر شده با رویکرد آینده‌نگاری در ایران با روش فراترکیب

حسن ایزدی^۱، بهرخ باغبان‌ممش^۲

DOI:10.22034/jtd.2024.393275.2851

چکیده

رشد و توسعه گردشگری به عوامل و متغیرهای مختلفی وابسته است که از یکدیگر متأثر می‌شوند. گام نخست برای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری شناخت عوامل و نیروهای تأثیرگذار در آن و تحولات آینده این صنعت است. بدین منظور، پژوهش‌های داخلی متعددی با هدف شناسایی عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری با روش‌های آینده‌نگاری انجام شده است. هدف از این پژوهش شناسایی و طبقه‌بندی عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران با استفاده از روش فراترکیب در ابعاد شهری و منطقه‌ای است. واحد تحلیل در این پژوهش مقاله‌های علمی فارسی‌زبان با نمونه مطالعاتی داخلی است که در پایگاه‌های اطلاعاتی نورمگز، مگیران، اس‌آی‌دی و آی‌اس‌سی، پرتال جامع علوم انسانی و سیویلیکا در دوره زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲ منتشر شده‌اند. با جست‌وجو در پایگاه‌های علمی گوناگون، ابتدا ۷۹ مقاله به دست آمد که با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی (CASP) میزان روایی این مقالات بررسی شد و در نهایت به ۶۰ مقاله کاهش یافت. برای تجزیه و تحلیل مقالات منتخب از الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو استفاده شده است. عوامل و پیشران‌های استخراج شده شامل ۴۶ مفهوم است که در پنج مؤلفه مدیریتی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، خدماتی و کالبدی-زیست‌محیطی دسته‌بندی شده‌اند. در بین عوامل، عامل امنیت گردشگران در منطقه، و افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش دارای بیشترین فراوانی است. پژوهشگران، مدیران و تصمیم‌گیرندگان حوزه گردشگری کشور می‌توانند عوامل و پیشران‌های شناسایی شده در این پژوهش را برای برنامه‌ریزی و توسعه این صنعت مدنظر قرار دهند.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۰۵

واژه‌های کلیدی:

توسعه گردشگری، روش فراترکیب، رویکرد آینده‌نگاری، ایران.

مقدمه

امروزه سرعت تغییرات برنامه‌ریزی در جهان به قدری سرسام‌آور است که دیگر استفاده از روش‌های سنتی کارساز نیست (Freestone, 2012, p. 37). به همین منظور، خرد انسان برای پیش‌بینی آینده مبنای تسهیل تصمیم‌گیری‌های گوناگون قرار گرفته است. تفکر درباره آینده نیازمند صرف زمان برای استفاده از ابزارهای تصمیم‌گیری است تا بتوان آینده را به درستی پیش‌بینی و عدم قطعیت‌ها را بیان کرد (Zali & Beheshti, 2011, p. 43). یکی از موضوعات اصلی آینده‌پژوهی شناسایی متغیرهای کلیدی تأثیرگذار در آینده است. شناسایی مسائل و متغیرهای کلیدی تأثیرگذار زمینه‌ای برای شناسایی پیشران‌های اصلی و توجه به آینده‌ای جایگزین در افق کوتاه‌مدت، میان‌مدت و درازمدت است (Mowlai & Talebian, 2016, p. 6). ناتوانی در پیش‌بینی دقیق آینده و همچنین پیچیدگی‌های ناشی از تغییرات روزافزون باعث شد پژوهشگران از قابلیت‌های دانش نوظهور آینده‌پژوهی

امروزه سرعت تغییرات برنامه‌ریزی در جهان به قدری سرسام‌آور است که دیگر استفاده از روش‌های سنتی کارساز نیست (Freestone, 2012, p. 37). به همین منظور، خرد انسان برای پیش‌بینی آینده مبنای تسهیل تصمیم‌گیری‌های گوناگون قرار گرفته است. تفکر درباره آینده نیازمند صرف زمان برای استفاده از ابزارهای تصمیم‌گیری است تا بتوان آینده را به درستی پیش‌بینی و عدم قطعیت‌ها را بیان کرد

۱. دانشیار بخش شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران izady@shirazu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی منطقه‌ای، بخش شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران behrokhbaghban@hafez.shirazu.ac.ir

بهره ببرند و آینده‌نگاری را وارد بطن فعالیت‌های برنامه‌ریزی و پیش‌بینی تحولات علمی و فناوری کنند (Pourmohammadi et al., 2015, p. 310). از این رو، در جهان رقابتی امروز، کشورهایی که خواهان تحولات بنیادین هستند برنامه‌ریزی‌های پابرجا و مبتنی بر طراحی سناریو با رویکرد آینده‌نگاری را محور عمده برنامه‌ریزی توسعه آتی خود قرار داده‌اند (Taghvaei & Hosseinekhah, 2018, p. 9).

توسعه گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و پویاترین فعالیت‌ها در جهان مطرح است، که نقش اساسی در جهت بهبود وضعیت اقتصادی مناطق مختلف دارد و می‌تواند با آینده‌نگاری و تدوین سناریو به رشد اقتصادی و افزایش کیفیت زندگی مردم کمک کند؛ به طوری که شمار گردشگران خارجی و داخلی و میزان درآمدزایی آن در سطح جهانی پیوسته رو به افزایش است و اغلب از آن به‌عنوان ابزاری برای تنوع بخشیدن به شرایط اقتصادی در مناطق روستایی و منطقه‌ای با ارائه منابع جایگزین اشتغال و درآمد در مواقع رکود در صنایع سنتی مانند کشاورزی و جنگلداری استفاده می‌شود (Cox & Wray, 2011, p. 524; Hall, 1998). بارونق جهانی صنعت گردشگری، تعداد فزاینده‌ای از مناطق در کشورهای در حال توسعه به اهمیت گردشگری به‌عنوان نیروی محرک اقتصاد محلی و همچنین به‌عنوان عاملی مهم برای رشد اقتصادی در مناطق روستایی و حاشیه‌ای اذعان دارند (Zurick, 1992, p. 610). رشد روزافزون صنعت گردشگری باعث شده بسیاری از پژوهشگران از قرن ۲۱ به‌عنوان قرن گردشگری یاد کنند. به این ترتیب، اخیراً گردشگری از حمایت بیشتر دولت‌های منطقه‌ای، برنامه‌ریزان توسعه اقتصادی و جامعه به‌طور کلی برخوردار شده است (Wu et al., 2000, p. 297). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری به‌طور هدفمند و پایدار از طریق توجه به اهداف زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی جامعه از اهمیت بسیاری برخوردار است. مدیریت توسعه گردشگری پایدار باید رضایت گردشگران را جلب کند و نیازهای آنان را برآورده سازد، تجربه شایان توجهی را برای مصرف‌کنندگان تضمین کند، آگاهی آن‌ها را از مسائل پایداری افزایش دهد و شیوه‌های گردشگری پایدار را در بین آن‌ها تبلیغ کند (Streimikiene et al, 2020, p. 259). باین حال، محدودیت برنامه‌ریزی‌ها این است که بیشتر به جنبه اقتصادی توسعه گردشگری می‌پردازند، بدون اینکه عوامل کلی تسهیل‌کننده و پیشران‌های کلیدی توسعه گردشگری پایدار را در وهله نخست شناسایی کنند.

در ایران پژوهش‌های متعددی درباره توسعه گردشگری در نقاط مختلف به انجام رسیده است که هر یک اصول و شاخص‌های متفاوتی را برای اجرای این صنعت ضروری می‌دانند. همچنین، پژوهش‌هایی درباره آینده این صنعت و شناسایی عوامل کلیدی و پیشران‌های توسعه آن صورت گرفته است اما تاکنون پژوهشی که به تحلیل محتوای این پژوهش‌ها پردازد انجام نشده است. از این رو، این پژوهش با رویکرد تحلیل محتوا به شناسایی و طبقه‌بندی عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری در سطوح منطقه‌ای، شهری و روستایی و با رویکرد آینده‌نگاری از دیدگاه پژوهشگران ایرانی پرداخته است تا مشخص شود چه عوامل و پیشران‌هایی در توسعه و رشد صنعت گردشگری از دید پژوهشگران ایرانی با اهمیت‌تر شناخته شده است.

در این پژوهش، پس از تبیین مفاهیم و چارچوب نظری توسعه گردشگری با استفاده از روش فراترکیب، مقالات مرتبط با موضوع توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری در ایران شناسایی شده است. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش این است که عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری با دید آینده‌نگاری در پژوهش‌ها و مقالات ایرانی کدام‌اند و این عوامل و پیشران‌ها را می‌توان در چه ابعاد و مقوله‌هایی طبقه‌بندی کرد.

چارچوب نظری

بنابر تعریف سازمان جهانی گردشگری، گردشگری به فعالیت افرادی اطلاق می‌شود که به‌منظور کار یا تفریح یا دلایل دیگر به خارج از محیط سکونت معمول خویش سفر کنند و حداکثر برای یک سال متوالی در آنجا اقامت کنند. همچنین، این سازمان گردشگری پایدار را توسعه فعالیت‌های گردشگری برای رفع نیازهای جاری گردشگران و مردم بومی و درعین حال توجه به حفظ و بهبود منابع برای توسعه فعالیت‌های گردشگری در آینده تعریف کرده است (WTO, 2013).

آینده‌نگاری در صنعت گردشگری یکی از موضوعات مهم و اساسی است که می‌تواند با طراحی سناریو به بهبود رشد اقتصادی و بالا رفتن کیفیت زندگی افراد منجر شود (Nazmfar & Alibakhshi, 2021, p. 62). با توجه به اهمیت گردشگری، اهمیت مطالعات آینده‌پژوهی در این صنعت مورد توجه ذی‌نفعان علمی و دیگر ذی‌نفعان مرتبط قرار گرفته و

شگفتی‌سازهای آینده، دامنه وسیعی از آینده‌های ممکن را به‌منظور سیاست‌گذاری‌های هدفمند پیش روی برنامه‌ریز قرار می‌دهد.

عوامل و پیشران‌های مؤثر بر رشد و توسعه گردشگری

برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری، با توجه به ماهیت آن، به عوامل و تأمین شرایط مختلفی وابسته است که در صورت به‌کارگیری منطقی آن‌ها تحقق و دستیابی به توسعه گردشگری امکان‌پذیر است. رشد و توسعه صنعت گردشگری به عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، کالبدی، طبیعی، فناوری و سیاسی برمی‌گردد، که با توجه به شرایط هر جامعه و نیازهای آن باید به این عوامل و متغیرها و شاخص‌های زیرمجموعه آن توجه کرد.

- عوامل اقتصادی

عوامل اقتصادی نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه صنعت گردشگری دارند. در بین عوامل اقتصادی، میزان درآمد و توان اقتصادی مردم اهمیت زیادی در رشد و رونق گردشگری دارد، که به میزان تورم در جامعه نیز وابسته است (Barkauskas et al., 2015). همچنین، میزان سرمایه‌گذاری بخش خصوصی یا دولت (داخلی و خارجی) در این صنعت، سطح قیمت‌ها و هزینه‌های سفر نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه صنعت گردشگری ایفا می‌کند (VU et al., 2020).

- عوامل اجتماعی- فرهنگی

از عوامل اجتماعی تأثیرگذار در توسعه گردشگری می‌توان به مواردی همچون تغییر و تحولات جمعیتی، نوع و سطح روابط خانوادگی و اجتماعی حاکم بر جامعه، ویژگی‌های سبک زندگی و آداب و رسوم، جنبه‌های بهداشتی و آموزشی، وضعیت جرم و جنایت، و در بین عوامل فرهنگی می‌توان به نوع نگرش و رفتار و عقلانیت مردم و پذیرش موضوع جهان (Barkauskas et al., 2015)، سطح تأمین امنیت و ایمنی گردشگران و رفتار مناسب با آن‌ها و مهمان و برخورداری از جاذبه‌های فرهنگی اشاره کرد (Farhadi Uonaki & Hassanzadeh, 2021; VU et al., 2020).

- عوامل طبیعی- اکولوژیکی

امروزه، به‌علت افزایش مشکلات و بحران‌های زیست‌محیطی، توسعه صنعت گردشگری در جوامع

بررسی‌هایی در این زمینه انجام شده است. توجه به آینده‌نگاری گردشگری در دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در ایالات متحده آمریکا و در اروپا با تأکید بر پیش‌بینی تقاضا آغاز شد؛ اما به‌علت عدم درستی به‌تدریج در دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ جذابیت خود را از دست داد (Hasani & Rahimzadeh, 2019, p. 140). امروزه، با توجه به تحولات و تغییرات سریع جوامع انسانی در ابعاد مختلف، اهمیت توجه به آینده‌نگاری و آینده‌پژوهی در برنامه‌ریزی‌های توسعه از جمله برنامه‌ریزی توسعه گردشگری بیش‌ازپیش روشن است. آینده‌نگاری، به‌عنوان یکی از روش‌های مؤثر، به ما کمک می‌کند تا با توجه به تحلیل روندها و تدوین سناریوها برنامه‌هایی را برای توسعه گردشگری طراحی کنیم که به موفقیت بیشتری دست یابند؛ از این رو، اهمیت بحث آینده‌نگاری در صنعت گردشگری باعث شده از برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو به‌عنوان ستون فقرات گردشگری یاد شود. با وجود مطالعاتی که اخیراً در این حوزه انجام شده است، مطالعات آینده‌نگاری گردشگری و برنامه‌ریزی هنوز در ابتدای راه است، که باید تصمیم‌گیران و کارشناسان صنعت گردشگری در جهان پر از تغییر و تحول به توسعه رهیافت‌های جدید پیش‌بینی و آمادگی برای آینده‌پردازند؛ چراکه پرداختن به آینده بدون اتکا به پیش‌بینی و تحلیل روندها مشکلات بی‌شماری در اجرای برنامه‌ها به وجود می‌آورد که می‌توان با بینشی آینده‌نگر با این عدم قطعیت‌ها و تغییرات سریع برخورد کرد و منطقه را وارد چرخه اقتصاد پویا کرد (al., 2011, p. 19; Postma, 2015, p. 48).

در سال‌های اخیر، توجه بیشتری به تجزیه و تحلیل نیروهایی شده است که در طول زمان تغییرات محسوسی در محیط ایجاد کرده‌اند و در جهت دگرگونی‌های بیشتر تأثیر چشمگیری گذاشته‌اند. این‌ها پیشران‌ها یا فرایندهای کلیدی نیز نامیده می‌شوند (Seabrook et al., 2006, p. 373). نیروهای محرک همه فرایندهایی هستند که در تغییر چشم‌انداز تأثیر می‌گذارند و در طول زمان قابل شناسایی‌اند. آن‌ها سیستمی پیچیده از تعاملات را تشکیل می‌دهند که با هم باعث شروع تغییرات خاصی در محیط می‌شوند (Bürgi et al., 2005, p. 859). شناسایی پیشران‌های کلیدی رشد و توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر آینده‌پژوهی رویکردی جدید در شرایط عدم قطعیت شناخته می‌شود. این رویکرد، به‌واسطه پایش و کاوش و تحلیل آینده‌های جایگزین و با در نظر گرفتن تغییرات و خطاهای احتمالی روندهای حاکم و همچنین پایش

مختلف به شدت تحت تأثیر قرار گرفته است. در این میان، اثر تغییرات اقلیمی و کاهش تنوع زیستی نمود بیشتری دارد. به طور کلی، برخورداری از شرایط مساعد آب و هوایی و جاذبه‌ها و چشم‌اندازهای طبیعی جذاب و سالم از عوامل تأثیرگذار در رونق گردشگری به شمار می‌رود (Barkauskas et al., 2015; VU et al., 2020). سطح آگاهی مردم برای حفاظت از منابع زیست‌محیطی و درجه شیوع بیمارهای عفونی فراگیر، سطح خطر آلودگی‌های محیط‌زیست و مخاطرات محیطی از دیگر عوامل محیطی مؤثر بر توسعه گردشگری در مقاصد گردشگری است (VU et al., 2020).

- عوامل فناوری

برخورداری از فناوری‌های نوین و دانش روز توان رقابتی جوامع را در زمینه توسعه گردشگری افزایش می‌دهد. گسترش زیرساخت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات به منظور معرفی جاذبه‌های گردشگری و تسهیل ارائه انواع خدمات به گردشگران نقش مهمی در توسعه گردشگری ایفا می‌کند.

- عوامل سیاسی - حقوقی

عواملی مانند ثبات سیاسی، اهداف توسعه راهبردی و جایگاه گردشگری در برنامه‌های توسعه، مقررات مربوط به رونق کسب‌وکارهای کوچک و متوسط، سیاست نظارتی و حمایتی دولت، قوانین و مقررات گردشگری و قوانین حفاظت از محیط‌زیست، که گاهی نقش وتویی در اجرای پروژه‌های گردشگری ایفا می‌کنند، از جمله عوامل سیاسی - حقوقی مؤثر بر توسعه گردشگری به شمار می‌روند (Barkauskas et al., 2015). همچنین، مدیریت و برنامه‌ریزی و نظارت مناسب ارگان‌های دولتی در صنعت گردشگری و تنظیم و بهبود روابط بین‌المللی (VU et al., 2020) و مشوق‌های دولتی (Yusup et al., 2016) نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه پایدار گردشگری خواهد داشت.

- عوامل زیرساختی و خدماتی

وجود و توسعه زیرساخت‌های لازم و کافی همچون آب، برق، خدمات ارتباطاتی، نظام بهداشت عمومی، شبکه حمل‌ونقل، خدمات ایمنی (Yusup et al., 2016)، تأمین هتل، تبلیغات و راهنمایی گردشگران از عوامل مؤثر بر توسعه و رونق گردشگری به شمار می‌روند. وجود انواع خدمات گردشگری

و محصولات باکیفیت مرتبط با گردشگری، همچون هنر و صنایع دستی، اقامتگاه‌های گردشگری، تورهای گردشگری و وجود طیف گوناگونی از گردشگری طبیعی، پزشکی، ماجراجویانه، ورزشی و برگزاری همایش‌ها و جشنواره‌ها در توسعه و رشد پایدار گردشگری سهم عمده‌ای دارند (VU et al., 2020).

روش پژوهش

پژوهش از لحاظ پارادایم تفسیرگرایانه و با رویکرد استقرایی و از منظر هدف کاربردی و از منظر ماهیت داده کیفی است. راهبرد پژوهش داده‌بنیاد و از نوع فراترکیب است که براساس اسناد و تحلیل متن انجام شده است. فراترکیب اصطلاحی کلی است که پژوهش‌های انجام‌شده درباره یک موضوع خاص را جمع‌آوری، توصیف و تحلیل و از آن‌ها نتیجه‌گیری می‌کند (Ring et al., 2011). بسیاری از پژوهشگران برجسته بر لزوم تلفیق کیفی پژوهش‌ها برای تولید دانش جدید و آگاهی از آنچه درباره پدیده‌های خاص می‌دانیم تأکید کرده‌اند (Paterson et al., 2009, p. 23). فراترکیب روشی برای ادغام نتایج مطالعات (پدیدارشناختی) و تجربیات افراد است. یکی از اهداف فراترکیب درک دانش موجود است (Atkins et al., 2008). در این روش دانسته‌های مطالعات مختلف و پراکنده درباره یک موضوع خاص گردآوری می‌شود؛ سپس این دانسته‌ها با هم پیوند می‌یابد و کل مجموعه دانش به دست آمده، در قالبی متناسب با نیازهای کنونی، ارزیابی و سازمان‌دهی دوباره و تفسیر می‌شود (Kaviani & Nasr, 2016, p. 11). روش فراترکیب کمک می‌کند تا پژوهشگر به صورتی جامع و نظام‌مند بازنگری دقیق و عمیقی انجام دهد و یافته‌های پژوهشی را به نوعی تلقین کند تا پدیده مورد بررسی نتایجی بیش از مجموع اجزایش به دست دهد (Ezazi et al., 2018, p. 76). از بین ۷۹ مقاله به دست آمده در بازه زمانی ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۲، که به شناسایی و تحلیل عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران پرداخته‌اند، به منظور اعتبارسنجی و تضمین کیفیت مقالات مورد بررسی، با استفاده از روش برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی (CASP)، ۶۰ مقاله که بیشترین امتیاز را گرفتند انتخاب و بررسی شدند.

مراحل انجام پژوهش: برای انجام پژوهش از الگوی سندلوسکی و باروسو بهره گرفته شده است. این پژوهش شامل هفت مرحله است (Sandelowski & Barros, 2007) که در شکل ۱ آورده شده است.

شکل ۱: الگوی هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و باروسو

یافته‌های پژوهش

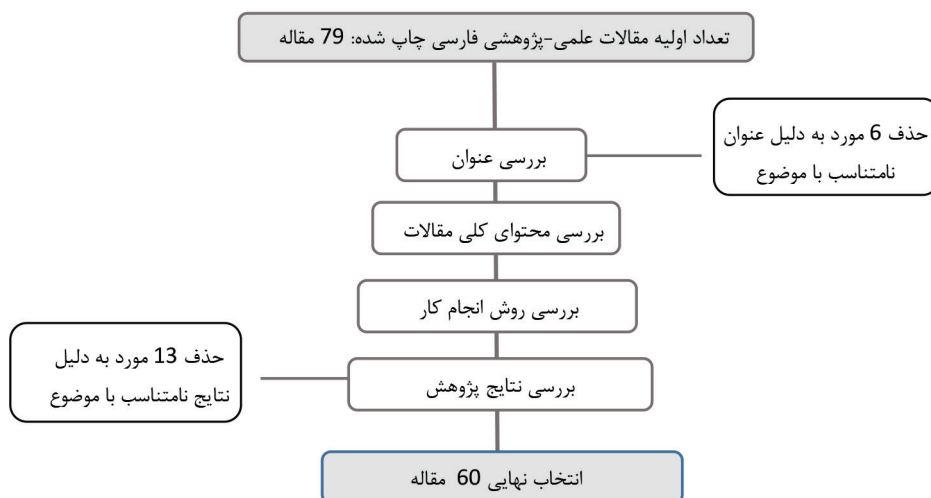
همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، در این پژوهش از الگوی هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و باروسو استفاده شده است، که نتایج هر یک از مراحل این تحلیل جداگانه آورده شده است.

مرحله ۱. بررسی مسئله و مشکل (پرسش پژوهش): با توجه به مقالات ارزیابی شده، پرسش زیر مطرح شده است:

عوامل کلیدی و پیشران‌های مؤثر در توسعه گردشگری کشور، با رویکرد آینده‌نگاری، در پژوهش‌های (مقالات) ایرانی کدام است و چگونه گروه‌بندی می‌شوند؟

مرحله ۲. بررسی ادبیات نظری: در این مرحله، که به نوعی بررسی نظام‌مند مقالات مرتبط با موضوع پژوهش است، تمامی مقالات فارسی‌زبان منتشر شده در مجلات معتبر داخلی بررسی شد (۷۹ مقاله). یکی از ملاک‌های انتخاب مقالات این بود که دارای نمونه پژوهشی در سطوح مختلف جغرافیایی باشند و صرفاً به مباحث نظری نپرداخته باشند. جست‌وجوی نظام‌مند منابع مرتبط با استفاده از کلیدواژه‌های همچون گردشگری، توسعه گردشگری، عوامل و پیشران‌های کلیدی، آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی همچون نورمگز، مگیران، اس‌آی‌دی، آی‌اس‌سی، پرتال جامع علوم انسانی، علم‌نت و وبگاه

مرجع دانش (سیویلیکا) انجام پذیرفت. به منظور ارتقای کیفیت پژوهش، با استفاده از منابع داخلی، تنها مقالات منتشر شده در مجلات معتبر مورد استفاده قرار گرفته‌اند؛ چراکه این پژوهش‌ها به وسیله داوران و متخصصان ارزیابی شدند و از مقالات دیگر اعتبار بیشتری داشتند. **مرحله ۳. جست‌وجو و انتخاب متون مناسب از مطالعات:** در این مرحله باید کیفیت مقالات ذخیره شده بررسی و اعتبار آن‌ها تعیین شود و مطالعات با اعتبار کم حذف شوند و در نهایت مقالات مناسب برای تحلیل انتخاب شوند. برای این منظور معمولاً از روش برنامه مهارت ارزیابی حیاتی (CASP) استفاده می‌شود. با استفاده از ده شاخص ارزیابی این روش، ۶۰ مقاله که بیشترین امتیاز را به دست آورده بودند انتخاب شدند و ۱۹ مقاله حذف شد (شکل ۲). در جدول ۱ اطلاعات مقالات منتخب شامل نام نویسندگان، عنوان پژوهش، سال پژوهش و نشریه منتشرکننده ارائه شده است. مقالات انتخاب شده دارای نمونه پژوهشی در چهار مقیاس روستا، شهرستان، شهر و استان بوده‌اند. روش پژوهش این مقالات از منظر هدف کاربردی بوده است و از منظر ماهیت توصیفی-تحلیلی یا تحلیلی-اکتشافی هستند. همچنین، ابزار گردآوری همه مقالات پرسش‌نامه و در بعضی موارد همراه با مصاحبه است.

شکل ۲: فرایند جست‌جو و انتخاب مقالات مناسب

مقالات انتخاب شده دارای نمونه پژوهشی در چهار مقیاس توصیفی - تحلیلی یا تحلیلی - اکتشافی هستند. همچنین، روستا، شهرستان، شهر و استان بوده‌اند. روش پژوهش این مقالات از منظر هدف کاربردی بوده است و از منظر ماهیت ابزارگردآوری همه مقالات پرسش‌نامه و در بعضی موارد همراه با مصاحبه است.

جدول ۱: اطلاعات اولیه مقالات بررسی شده

شماره مقاله	عنوان پژوهش	پژوهشگران	سال	نشریه
۱	تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقه‌ای براساس اصول آینده‌پژوهی، مطالعه موردی استان همدان	زالی و عطریان	۱۳۹۵	آمایش سرزمین
۲	برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی (شهر یاسوج)	تقوایی و حسینی خواه	۱۳۹۶	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۳	تدوین سناریوهای عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری استان آذربایجان غربی با استفاده از سناریو وایزارد	موسوی، جلالیان و کهکی	۱۳۹۶	گردشگری شهری
۴	شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری (مطالعه موردی: استان یزد)	بهزادی، رهنما، جوان و عنابستانی	۱۳۹۷	مطالعات جغرافیایی مناطق خشک
۵	شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار شهر کرمان با رویکرد آینده‌پژوهی	علی اکبری، پوراحمد و جلال‌آبادی	۱۳۹۷	گردشگری و توسعه
۶	آینده صنعت گردشگری استان گلستان: سناریوها و راهکارهای پیشنهادی	الداغی، ابراهیمی، شجاعی و دیده‌خانی	۱۳۹۷	فضای گردشگری
۷	پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری روستایی، مطالعه موردی روستای هدف گردشگری دیز با دعلیا	فتحی‌زاده، عزیزپور و صنعتی شرقی	۱۳۹۸	جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای
۸	تدوین سناریوهای پیشرو در زمینه‌ی آینده‌ی توسعه گردشگری پایدار استان گیلان	فتاح‌زاده، صالحی و خستو	۱۳۹۸	گردشگری و توسعه

شماره مقاله	عنوان پژوهش	پژوهشگران	سال	نشریه
۹	شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در گردشگری پایدار و تدوین مطلوب‌ترین سناریو (شهر تاریخی میبد)	سرای، علیزاده شورکی و رضایی	۱۳۹۸	کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی
۱۰	تعیین پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی (استان مازندران)	ده‌ده‌زاده سیالبی و احمدی فرد	۱۳۹۸	جغرافیا و پایداری محیط
۱۱	بازآفرینی بافت‌های تاریخی در راستای توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری، مطالعه موردی منطقه یک شهرداری اهواز	شیخی‌نصب، اذانی، مؤمنی و محمدی ده چشمه	۱۳۹۸	جغرافیا و توسعه فضای شهری
۱۲	شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر گردشگری در کلان‌شهر شیراز با رویکرد آینده‌پژوهی	نصر	۱۳۹۸	فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری
۱۳	تدوین سناریوهای توسعه منطقه گردشگری استان گلستان با رویکرد آینده‌پژوهی	الداغی، ابراهیمی، شجاعی و دیده‌خانی	۱۳۹۸	جغرافیا و توسعه
۱۴	آینده‌نگاری صنعت گردشگری در شهر تهران	علی حسینی معصومه رحیم‌زاده	۱۳۹۸	گردشگری شهری
۱۵	پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری نواحی روستایی با تأکید بر آینده‌پژوهی؛ نمونه موردی بخش اورامان شهرستان سروآباد	ویسی، صفیاری و منوچهری	۱۳۹۸	مطالعات اجتماعی گردشگری
۱۶	تدوین سناریوهای مؤثر بر آینده گردشگری پایدار شهر کرمان با رویکرد آینده‌پژوهی	علی اکبری، مرصوسی و جلال‌آبادی	۱۳۹۸	مطالعات مدیریت گردشگری
۱۷	تحلیل عوامل کلیدی تأثیرگذار بر توسعه پایدار گردشگری مطالعه موردی شهرستان صومعه‌سرا	ضیا، استلاجی، فلاح‌تبار و شریعت‌پناهی	۱۳۹۸	فضای گردشگری
۱۸	شناسایی عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری پایدار شهری با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM)، مطالعه موردی شهر خرم‌آباد	کشاوری	۱۳۹۸	گردشگری شهری
۱۹	تدوین استراتژی‌های بخش گردشگری با رویکرد برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو	سعیدپور، سفیدی، تیزرو و احمدی کهنعلی	۱۳۹۹	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۲۰	آینده‌نگاری شناسایی عوامل کلیدی صنعت گردشگری پایدار شهر خرم‌آباد با تأکید بر اثرات همه‌گیری کووید-۱۹ به منظور ارائه راهکارهایی برای تاب‌آوری	مطهر و جلیلی صدرآباد	۱۳۹۹	شهر ایمن
۲۱	عوامل کلیدی مؤثر در توسعه پایدار گردشگری روستایی در استان مازندران با رویکرد سناریو مینا	شریفی‌نیا	۱۳۹۹	جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای
۲۲	واکاوی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در منطقه سیستان با رویکرد آینده‌پژوهی	فاضل‌نیا و جهان‌تبیغ	۱۳۹۹	چشم‌انداز شهرهای آینده
۲۳	تدوین سناریوهای گردشگری خلاق در شهر ارومیه	رسولی، موسوی و هوشیار	۱۳۹۹	دانش شهرسازی

شماره مقاله	عنوان پژوهش	پژوهشگران	سال	نشریه
۲۴	تدوین سناریوهای مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری؛ مطالعه موردی استان کهگیلویه و بویراحمد	یغفوری، حسینی و حسینی	۱۳۹۹	گردشگری شهری
۲۵	شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز)	رحیمی‌پور، ظاهری و کریم‌زاده	۱۳۹۹	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۲۶	تبیین پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری شهرستان دماوند با رویکرد آینده‌پژوهی	مهرنواز، زیویار و عزت‌پناه	۱۳۹۹	نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی
۲۷	شناسایی و تحلیلی بر پیشران‌های مؤثر در توسعه آینده صنعت گردشگری تجاری با رهیافت آینده‌پژوهی (شهر جلفا)	کارگر، عزت‌پناه و ولیزاده	۱۳۹۹	نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی
۲۸	تبیین نیروهای پیشران مؤثر بر آینده توسعه صنعت گردشگری در شهرهای مرزی مطالعه موردی: شهر بانه	عزت‌پناه	۱۳۹۹	گردشگری شهری
۲۹	کاربست آینده‌پژوهی در توسعه گردشگری شهری به روش تحلیل ساختاری و سناریونویسی؛ مطالعه موردی شهر خوی	نقیبی و شری‌زاده	۱۳۹۹	تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی
۳۰	شناسایی پیشران‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری در مناطق آزاد تجاری؛ مطالعه موردی منطقه آزاد ارس	قصایی، آذر و پناهی	۱۳۹۹	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۳۱	شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان سرعین	ایمانی و رضوی	۱۳۹۹	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۳۲	شناسایی پیشران‌های کلیدی گردشگری شهر سرعین	رحمتی و پاشازاده	۱۴۰۰	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۳۳	شناسایی پیشران‌های کلیدی در توسعه گردشگری استان ایلام	دارابی، فنی و یوسفی	۱۴۰۰	نشریه فرهنگ ایلام
۳۴	شناسایی و تحلیل عوامل کلیدی توسعه گردشگری شهرهای ساحلی مطالعه موردی شهر مرزی بوشهر	حسینی و زائری	۱۴۰۰	پژوهشنامه مطالعات مرزی
۳۵	شناسایی و تحلیل پیشران‌های توسعه گردشگری روستایی مورد مطالعه شهرستان ارومیه	قلمی چراغ‌تپه، دربان آستانه و خراسانی	۱۴۰۰	آینده‌پژوهی ایران
۳۶	آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری؛ نمونه موردی: استان اردبیل	نظم‌فر و علی‌بخشی	۱۴۰۰	تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی
۳۷	واکاوی پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری کلان‌شهر رشت مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی	جوان، حجت‌شامی و سیفی‌زاده	۱۴۰۰	برنامه و توسعه
۳۸	تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه‌محور در سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی در شهرستان شیروان	عناستانی و حسینی	۱۴۰۰	جغرافیا و توسعه
۳۹	شناخت و ارزیابی پیشران‌های حیاتی مؤثر بر آینده توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی کلان‌شهر تبریز	قهرمانی‌فرد، حسین‌زاده دلیر و موسوی	۱۴۰۰	گردشگری شهری

شماره مقاله	عنوان پژوهش	پژوهشگران	سال	نشریه
۴۰	بررسی چگونگی اثرگذاری مؤلفه‌های مؤثر در توسعه گردشگری ایران	دولابی، عشرتی و مطلبی	۱۴۰۰	برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
۴۱	برنامه‌ریزی و آینده‌نگاری توسعه پایدار گردشگری استان خوزستان	رحیمی، هنری و رومیانی	۱۴۰۱	برنامه‌ریزی منطقه‌ای
۴۲	شناسایی پیشران‌های کلیدی توسعه گردشگری شهر اردبیل	صادقی، حافظ رضازاده و کریمیان بستانی	۱۴۰۱	جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای
۴۳	تعیین پیشران‌های کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده‌ی گردشگری خلاق شهر اصفهان	مصاحبی پورفرد، خادم‌الحسینی، صابری و مختاری ملک‌آبادی	۱۴۰۱	فضای گردشگری
۴۴	شناسایی و تحلیل پیشران‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستای کندوله شهرستان صحنه	جلیلیان، اکبرپور و توکلی	۱۴۰۱	مطالعات اجتماعی گردشگری
۴۵	شناسایی پیشران‌های اثرگذار بر توسعه پایدار گردشگری روستایی؛ مطالعه موردی شهرستان نیر	خداپناه	۱۴۰۱	برنامه‌ریزی توسعه کالبدی
۴۶	شناسایی و تحلیل پیشران‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری شهری با تأکید بر آینده‌نگاری و سناریونویسی؛ مطالعه موردی شهر زنجان	خاکساری رفسنجانی و لطفی	۱۴۰۱	برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری
۴۷	عوامل پیشران در تحقق گردشگری پایدار شهری با رویکرد اکوتوریسم؛ نمونه موردی: شهر خوانسار	حقی و حیدرزاده	۱۴۰۱	گردشگری و توسعه
۴۸	شناسایی پیشران‌های کلیدی صنعت گردشگری مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی سناریویی؛ مطالعه موردی منطقه آزاد ماکو	کواکبی، حسین‌زاده دلیر و آذر	۱۴۰۱	گردشگری شهری
۴۹	تدوین سناریوهای توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی؛ نمونه موردی: شهرستان خرم‌آباد	خادمی، ایزدی و سلطانی	۱۴۰۲	گردشگری و توسعه
۵۰	تعیین پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق مبتنی با رویکرد آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهر ایذه)	کاوسی، صابری، مؤمنی و خادم‌الحسینی	۱۴۰۲	مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
۵۱	ارزیابی سناریوهای توسعه گردشگری شهری در کلان‌شهرهای ایران (نمونه موردی: کلان‌شهر تبریز)	قهرمانی‌فرد، حسین‌زاده دلیر و موسوی	۱۴۰۲	فضای جغرافیایی
۵۲	تبیین الگوی تحقق گردشگری خلاق در شهر اصفهان	مصاحبی پورفرد، خادم‌الحسینی، صابری و مختاری	۱۴۰۲	جغرافیا و مطالعات محیطی
۵۳	شناخت عوامل راهبردی در سیاست‌گذاری توسعه گردشگری سایت هورامان با رویکرد آینده‌پژوهی و تدوین مقدمات سبد سناریوها	پاهکیده، بابایی اقدم و حیدری چپانه	۱۴۰۲	آمایش سیاسی فضا
۵۴	شناسایی و تبیین پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مورد مطالعه: منطقه آزاد تجاری-صنعتی انزلی	یاسوری و اسماعیلی	۱۴۰۲	فصلنامه علم آینده‌پژوهی ایران
۵۵	آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی: شهر قائن	داوری و امینی	۱۴۰۲	علوم جغرافیایی

شماره مقاله	عنوان پژوهش	پژوهشگران	سال	نشریه
۵۶	واکاوای پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مطالعه موردی استان گلستان	مه‌دی‌ان بهنمیری و تقوایی	۱۴۰۲	پژوهش‌های جغرافیای انسانی
۵۷	سناریوهای توسعه طبیعت‌گردی بر پایه سند چشم‌انداز توسعه کشور و با رویکرد آینده‌نگری؛ مطالعه موردی استان یزد	علیزاده، درفشی و مسانلی	۱۴۰۲	توسعه پایدار محیط جغرافیایی
۵۸	شناسایی و تحلیل پیشران‌های اجتماعی حاکم بر سیاست‌گذاری توسعه گردشگری شهرهای ایران در افق ۱۴۰۴ با رویکرد آینده‌پژوهی	احمدزاده، حاجی‌علی‌اکبری و درودی	۱۴۰۲	گردشگری شهری
۵۹	شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر آینده توسعه گردشگری مذهبی شهر مهران	صفایی‌پور و مرادی	۱۴۰۲	چشم‌انداز شهرهای آینده
۶۰	تحلیل عوامل مؤثر و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان، مطالعه موردی دهستان حیران، شهرستان آستارا	خدایانه	۱۴۰۲	برنامه‌ریزی توسعه کالبدی

مرحله ۴. استخراج اطلاعات متون: در این مرحله، با استفاده از تحلیل محتوای متون، داده‌های استخراج‌شده از مقالات منتخب، که همان عوامل و پیشران‌های مؤثر در توسعه گردشگری در محدوده شده است.

جدول ۲: عوامل و پیشران‌های مؤثر در توسعه گردشگری در ایران

شماره مقاله	مفاهیم کدها	شماره منبع	فراوانی
۲۸	جذب نیروی انسانی متخصص در اجرای برنامه‌های گردشگری	۳۳، ۳۲، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۴، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۵، ۱۲، ۱۰، ۳، ۲، ۱، ۵۵، ۵۴، ۵۳، ۵۲، ۵۱، ۴۹، ۴۸، ۴۵، ۴۱، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۶	۲۸
۲۳	هماهنگی نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط	۳۲، ۳۰، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۱، ۱۹، ۱۷، ۱۴، ۱۰، ۶، ۴، ۳، ۱، ۶۰، ۵۷، ۴۹، ۴۰، ۳۸، ۳۶، ۳۴، ۳۳	۲۳
۲۶	تدوین برنامه جامع و راهبردی در حوزه گردشگری	۳۳، ۳۲، ۳۱، ۲۸، ۲۵، ۲۴، ۲۱، ۱۸، ۱۵، ۱۲، ۱۰، ۹، ۴، ۲، ۱، ۵۷، ۵۱، ۴۹، ۴۷، ۴۶، ۴۲، ۴۱، ۳۹، ۳۷، ۳۶، ۳۴	۲۶
۱۹	ایجاد ثبات در مدیریت گردشگری	۴۱، ۴۰، ۳۶، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۲۴، ۱۹، ۱۸، ۱۲، ۱۰، ۹، ۷، ۳، ۲، ۵۹، ۵۵، ۴۶، ۴۲	۱۹
۲۰	قوانین و مقررات گردشگری	۴۷، ۴۱، ۴۰، ۳۹، ۳۳، ۳۲، ۳۰، ۲۶، ۲۵، ۱۹، ۱۲، ۷، ۶، ۲، ۱، ۶۰، ۵۷، ۵۳، ۵۱، ۴۹	۲۰
۲۱	سیاست‌های تشویقی دولت	۴۱، ۳۹، ۳۷، ۳۶، ۳۲، ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۱، ۱۳، ۱۰، ۷، ۶، ۲، ۱، ۶۰، ۵۶، ۴۹، ۴۶، ۴۵، ۴۲	۲۱
۳۵	برگزاری اجلاس، جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها در حوزه گردشگری	۳۲، ۳۱، ۳۰، ۲۹، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۱، ۲۰، ۱۲، ۱۰، ۶، ۴، ۳، ۲، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۶، ۴۵، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۳۹، ۳۷، ۳۶، ۳۳، ۶۰، ۵۹، ۵۸، ۵۷، ۵۶، ۵۳، ۵۲	۳۵

ردیف	مفاهیم کدها	شماره منبع	فراوانی
۲ اجتماعی - فرهنگی	معرفی جاذبه‌ها از طریق رسانه‌ها و اینترنت یا بیلبورد و بروشور	۱، ۲، ۳، ۶، ۸، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۲۹، ۳۶، ۳۹، ۴۱، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۶، ۵۷، ۶۰	۲۵
	احساس مشارکت در میان مردم	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۳، ۵۶، ۵۷، ۶۰	۴۱
	فرهنگ پذیرش گردشگر	۱، ۲، ۳، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۲۲، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۱، ۴۳، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۶، ۵۷، ۶۰	۲۸
	تقویت هویت فرهنگی معرفی صنایع دستی، آداب و رسوم و...	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۷، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۳، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۶۰	۳۵
	تعامل فعال با سایر مذاهب و کشورها	۱۳، ۲۷، ۳۰، ۳۱، ۳۷	۵
	امنیت گردشگران داخلی و خارجی در منطقه	۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۶، ۵۷، ۶۰، ۵۹	۴۴
	توسعه مراکز آموزشی مرتبط با گردشگری	۳، ۶، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹، ۴۲، ۴۴، ۴۶، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۹	۲۴
۳ اقتصادی	بهبود سرمایه‌گذاری‌های خارجی و بخش خصوصی و نیز مشارکت آن‌ها	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۸، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۳، ۵۴، ۵۵، ۵۶، ۵۷، ۵۹، ۵۸	۴۳
	شناساندن شهرهای هدف و بازارهای هدف برای جذب گردشگر	۲، ۸، ۱۰، ۲۶، ۲۸، ۴۰، ۵۱	۷
	اعطای بودجه برای تحقق بخشیدن به توانمندی‌های گردشگری	۱، ۲، ۳، ۴، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۴، ۲۶، ۳۲، ۳۳، ۳۶	۲۴
	بهره‌گیری از جدیدترین و مناسب‌ترین روش‌های بازاریابی و ترویج آن	۱، ۷، ۱۰، ۱۵، ۱۷، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۰، ۴۲، ۴۹، ۵۰، ۵۳، ۵۶	۲۱
	کاهش فقر و تنوع‌بخشی اقتصادی	۵، ۸، ۱۵، ۲۰، ۲۵، ۳۰، ۳۱، ۳۵، ۳۸، ۴۱، ۴۵، ۴۶	۱۳
	کارآفرینی و اشتغال‌زایی	۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۲۰، ۲۱، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۳۱، ۳۴، ۳۶، ۳۸، ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۵۳، ۵۶، ۵۹	۲۸
	رقابت‌پذیری	۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۶، ۱۹، ۲۲، ۲۶، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۴۱، ۴۲، ۴۳، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۳، ۵۴	۲۳

فرآوانی	شماره منبع	مفاهیم کدها	مرحله مؤلفه
۲۱	،۴۱، ۳۹، ۳۷، ۳۶، ۳۲، ۲۹، ۲۶، ۲۴، ۲۳، ۱۹، ۱۷، ۱۰، ۳، ۲، ۱ ۵۶، ۵۵، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۸	دفاتر خدمات مسافرتی	خدماتی ۳
۱۲	۴۶، ۴۲، ۳۶، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۲۶، ۲۴، ۱۰، ۴، ۳، ۱	توزیع امکانات	
۲۹	،۳۲، ۲۹، ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۸، ۱۷، ۱۰، ۶، ۱ ،۵۷، ۵۶، ۴۹، ۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۲، ۴۱، ۴۰، ۳۷، ۳۶، ۳۵، ۳۳ ۶۰، ۵۹	ارتقای خدمات گردشگری درمانی، بهداشتی، تجاری و ...	
۱۲	۵۶، ۵۵، ۵۰، ۴۷، ۳۳، ۲۷، ۲۶، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۴	ارائه خدمات الکترونیک و پایگاه‌های الکترونیکی	
۱۳	۵۹، ۵۷، ۵۵، ۵۴، ۴۶، ۲۹، ۲۷، ۲۳، ۲۲، ۲۰، ۱۷، ۱۴، ۳	ساخت مسافرخانه‌ها و هتل‌های مناسب با درآمدهای مختلف	
۱۴	۵۸، ۵۳، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۷، ۴۰، ۳۶، ۳۴، ۳۳، ۲۸، ۲۷، ۱۳، ۳	کیفیت اقامتگاه‌ها	
۳۱	،۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۲، ۲۱، ۱۹، ۱۸، ۱۵، ۱۲، ۱۰، ۹، ۷، ۳، ۲، ۱ ،۵۵، ۵۲، ۵۰، ۴۷، ۴۶، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۴۱، ۴۰، ۳۷، ۳۰، ۲۹ ۵۹، ۵۸، ۵۶	به‌روزرسانی زیرساخت‌ها و تأسیسات گردشگری	
۳۶	،۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۲، ۲۰، ۱۷، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۰، ۸، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲ ،۴۸، ۴۷، ۴۶، ۴۵، ۴۰، ۳۹، ۳۷، ۳۶، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۱، ۲۷ ۵۹، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۱، ۵۰، ۴۹	شبکه حمل‌ونقل شهری و منطقه‌ای مناسب	
۱۰	۶۰، ۵۷، ۵۳، ۴۷، ۳۶، ۳۱، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۵	توسعه معابر جدید و بهبود ترافیک	
۲۵	،۴۲، ۳۸، ۳۲، ۳۱، ۲۸، ۲۷، ۲۵، ۱۸، ۱۷، ۱۵، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸، ۵ ۶۰، ۵۷، ۵۴، ۵۳، ۵۱، ۴۹، ۴۷، ۴۶، ۴۴، ۴۳	احیا و بهبود جاذبه‌های گردشگری	
۱۲	۵۱، ۵۰، ۴۶، ۳۹، ۳۲، ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۲۶، ۸، ۳، ۱	زیباسازی و سامان‌دهی مبلمان شهری	
۳۹	،۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۳، ۱۲، ۱۰، ۹، ۶، ۳، ۲ ،۴۲، ۴۱، ۳۹، ۳۸، ۳۷، ۳۵، ۳۴، ۳۳، ۳۲، ۳۱، ۲۸، ۲۷، ۲۶ ۶۰، ۵۹، ۵۷، ۵۶، ۵۵، ۵۴، ۵۱، ۵۰، ۴۹، ۴۷، ۴۵	عوامل طبیعی آب، آب‌وهوا، ساختار جغرافیایی، فضای سبز و...	
۸	۵۵، ۴۹، ۴۶، ۳۵، ۳۱، ۲۸، ۲۷، ۱۲	کاهش آسیب‌های مخاطرات طبیعی	
۸	۵۹، ۵۷، ۵۶، ۴۶، ۴۳، ۳۷، ۳۵، ۱۵	استفاده پایدار از منابع	

مرحله ۵. تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی: در این مرحله به تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های قبلی، که در مرحله ۴ مشخص است،

پرداخته می‌شود تا تفسیری یکپارچه، نظام‌مند و نو فراهم نماید. در این مرحله، همه کدهای شناسایی شده با توجه به مفاهیمی که دارند در قالب دسته‌های با

پژوهشگران مقاله موارد زیر را مدنظر داشته‌اند:
- رعایت و حفظ شفافیت در همه مراحل پژوهش،
از انتخاب مقالات تا تحلیل یافته‌ها؛
- بررسی گسترده منابع فارسی مرتبط با عوامل و
پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری و همچنین
جست‌وجو در زمان‌های مختلف توسط پژوهشگران
مقاله و مقایسه بین آن‌ها؛
- تلاش برای شناسایی عوامل و پیشران‌های
تأثیرگذار در توسعه گردشگری در ایران در سطح
روستایی، شهری و منطقه‌ای.

مرحله ۷. ارائه نتایج و یافته‌ها: با توجه به
مراحل پژوهش، ابتدا شاخص‌ها از طریق فرایند
کدگذاری استخراج شدند؛ سپس، با استفاده از فرایند
کدگذاری محوری، همه مؤلفه‌ها براساس مفاهیم
مشترک دسته‌بندی شدند. برپایه یافته‌ها، ۵ مؤلفه و ۴۶
مفهوم در رابطه با پژوهش موردنظر وجود دارد که در
جدول ۳ ذکر شده است.

مفاهیم مشابه دسته‌بندی می‌شوند. آن‌طور که از جدول
۲ برمی‌آید، مهم‌ترین عوامل و پیشران‌ها در پنج بعد
مدیریتی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، خدماتی و
کالبدی-زیست‌محیطی دسته‌بندی شده‌اند. در بعد
مدیریتی، سه عامل برگزاری اجلاس، جشنواره‌ها،
نمایشگاه‌ها در حوزه گردشگری، تدوین برنامه جامع
گردشگری و جذب نیروی انسانی متخصص، در بعد
اجتماعی-فرهنگی عوامل امنیت گردشگران، مشارکت
شهروندان و تقویت هویت فرهنگی، در بعد اقتصادی
عامل‌های سرمایه‌گذاری‌های خارجی و بخش
خصوصی، کارآفرینی و اشتغال و نیز اعطای بودجه،
در بعد خدماتی عوامل ارتقای خدمات گردشگری،
دفا تر خدمات مسافرتی و کیفیت اقامتگاه‌ها، در بعد
کالبدی-زیست‌محیطی نیز عوامل طبیعی منطقه،
شبکه حمل‌ونقل شهری و منطقه‌ای مناسب و تقویت
زیرساخت‌ها و تأسیسات گردشگری دارای بیشترین تعداد
بوده‌اند که در مقالات بدان اشاره شده است.
مرحله ۶. کنترل کیفیت مطالعات: به‌طور کلی،
به‌منظور کنترل و حفظ کیفیت در پژوهش‌های فراترکیب،

جدول ۳: دسته‌بندی مؤلفه‌ها، مقوله‌ها و مفاهیم

مؤلفه	مقوله	مفاهیم
مدیریتی	مدیریت یکپارچه	همانگی و مشارکت سازمان‌ها و نهادها
		سیاست‌های تشویقی دولت
		ایجاد ثبات در مدیریت
		مدیریت کلان
		سرمایه‌گذاری‌های دولت
مدیریتی	برنامه جامع گردشگری	وضع قوانین و مقررات گردشگری
		تشکیل و تقویت شورای توسعه گردشگری
		چشم‌اندازسازی در حوزه آینده‌نگاری گردشگری
		معرفی جاذبه‌ها از طریق بیلبورد، بروشور، رسانه، اینترنت
اجتماعی-فرهنگی	اطلاع‌رسانی در حوزه گردشگری	آموزش به شهروندان
		برگزاری اجلاس‌ها، جشنواره‌ها، نمایشگاه‌ها
		معرفی آداب و رسوم، صنایع دستی و فرهنگی محله
		سرمایه‌گذاری بر روی آثار فرهنگی و اجتماعی
		تعامل فعال با سایر مذاهب و کشورها
اجتماعی-فرهنگی	ویژگی‌های اجتماعی و جمعیتی	فرهنگ پذیرش گردشگر
		احساس مشارکت در میان مردم
		برخورداری گردشگران از امنیت و رفاه در منطقه
		برخورداری از جمعیت مطلوب

مؤلفه	مقوله	مفاهیم
خدماتی	خدمات گردشگری	کیفیت اقامتگاه
		مسافرخانه‌ها و هتل‌های مناسب با درآمدهای مختلف
		دفاتر خدمات مسافرتی
		خدمات درمانی و سلامت بیمارستان و کلینیک و...
		خدمات تجاری و تفریحی مراکز خرید و فروش، پارک و...
		خدمات امنیتی پلیس گردشگری و...
		خدمات الکترونیکی و فناوری اطلاعات و ارتباطات
		توزیع امکانات
اقتصادی	بهره‌وری اقتصادی	مشارکت مردم و بخش خصوصی در اجرای برنامه‌های گردشگری
		شناساندن شهرها و بازارهای هدف گردشگری
		بهره‌گیری از روش‌های بازاریابی جدید و مناسب
		کاهش فقر و اشتغال‌پذیری متنوع
		کارآفرینی و اشتغال‌زایی
		رقابت‌پذیری
خدمات حمل‌ونقلی	خدمات حمل‌ونقلی	کیفیت شبکه حمل‌ونقل عمومی
		سهولت دسترسی به اماکن
		توسعه معابر جدید و بهبود ترافیک
		شبکه حمل‌ونقل شهری و منطقه‌ای مناسب
کالبدی - زیست‌محیطی	ویژگی‌های محیطی	احیا و بهبود جاذبه‌های گردشگری
		تأسیسات زیربنایی مناسب
		تفکیک فضاهای کالبدی از مناطق تاریخی و زیارتی
		زیباسازی مبلمان شهری
ویژگی‌های طبیعی	ویژگی‌های طبیعی	برخوردراری از بهداشت عمومی
		برخوردراری از منابع آب
		برخوردراری از فضای سبز
		آب‌وهوای مناسب
		پایداری منابع
		توجه به آسیب‌های مخاطرات طبیعی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش‌ها به صورت نظام‌مند و با روش‌های تحلیل محتوا همچون فراترکیب یا فراتحلیل مورد ارزیابی قرار نگرفته‌اند. بر همین اساس، در این پژوهش تلاش شد تا با استفاده از روش فراترکیب به تجزیه و تحلیل نتایج و یافته‌های پژوهشگران ایرانی در زمینه شناسایی پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری پرداخته شود. با

در سال‌های اخیر، با توجه به نقش و اهمیت صنعت گردشگری در توسعه جوامع، پژوهش‌های نسبتاً زیادی در خصوص شناسایی عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری و تأثیرات متقابل آن‌ها بر یکدیگر در ایران انجام شده است؛ اما تاکنون این

توسعه گردشگری در سطوح مختلف شهری، روستایی و منطقه‌ای در نظر گرفته شود و مبنای عمل و راه‌گشای پژوهشگران و برنامه‌ریزان و مسئولان برای توسعه گردشگری کشور قرار گیرد.

از عوامل مهمی که کمبود آن در مطالعات پیشین داخلی به چشم می‌خورد مسئله بی‌توجهی به بیماری‌های فراگیر مانند کوید ۱۹ است، که در مدت درگیری با این پاندمی صنعت گردشگری کشور همانند بسیاری از کشورها تحت تأثیر قرار گرفت. عامل دیگر تحریم‌های بین‌المللی است که برنامه‌های توسعه گردشگری کشور را با چالش بزرگی روبه‌رو کرده است، که باید در پژوهش‌های بعدی مدنظر قرار گیرد.

منابع فارسی که معادل لاتین آن در فهرست منابع آمده است:

احمدزاده، جهان‌افروز، حاجی‌علی‌اکبری، فیروزه و درودی، هما (۱۴۰۲). شناسایی و تحلیل پیشران‌های اجتماعی حاکم بر سیاست‌گذاری توسعه گردشگری شهرهای ایران در افق ۱۴۰۴ با رویکرد آینده‌پژوهی. گردشگری شهری، ۱۰(۱)، ۱۴۹-۱۳۳.

اعزاز، مهربی، نوریان، محمد، خسروبابادی، علی‌اکبر و نوروزی، داریوش (۱۳۹۷). سنتز پژوهی در مطالعات تطبیقی نظام‌های تربیت‌معلم ایران و جهان. نظریه و عمل در برنامه‌درسی، ۱۱۶(۱)، ۶۷-۱۰۴.

الداعی، زهرا، ابراهیمی، عبدالحمید، شجاعی، سامره، و دیده‌خانی، حسین (۱۳۹۷). آینده صنعت گردشگری استان گلستان: سناریوها و راهکارهای پیشنهادی. جغرافیایی فضای گردشگری، ۸(۲۹)، ۱۳۱-۱۴۵.

الداعی، زهرا، ابراهیمی، عبدالحمید، شجاعی، سامره و دیده‌خانی، حسین (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای توسعه منطقه گردشگری استان گلستان، با رویکرد آینده‌پژوهی. جغرافیا و توسعه، ۱۸(۵۸)، ۷۴-۵۹.

ایمانی، بهرام و رضوی، سیدمختار (۱۳۹۹). شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار با رویکرد آینده‌پژوهی مورد مطالعه:

بررسی‌های جامع در پایگاه‌های علمی معتبر داخلی، ۶۰ مقاله مرتبط با این موضوع شناسایی شد. نتایج نشان می‌دهد، در بین عوامل جمع‌آوری شده، عامل امنیت گردشگران در منطقه با ۴۴ تکرار دارای بیشترین فراوانی در بین مقالات است، که این نشان از اهمیت بسیار زیاد آن دارد و می‌توان آن را گام نخست و پیش‌نیاز توسعه گردشگری دانست. از طرفی، از بین عوامل شناسایی شده، سه عاملی که بیشترین ضریب اهمیت را در بین هر مؤلفه دارند عبارت‌اند از:

مؤلفه مدیریتی: برگزاری اجلاس، جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها در حوزه گردشگری، تدوین برنامه جامع گردشگری، جذب نیروی انسانی متخصص؛
مؤلفه اجتماعی-فرهنگی: امنیت گردشگران، احساس مشارکت در بین مردم، تقویت هویت فرهنگی؛
مؤلفه اقتصادی: سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، کارآفرینی و اشتغال‌زایی، اعطای بودجه برای تحقق بخشیدن به توانمندی‌های گردشگری؛
مؤلفه خدماتی: ارتقای خدمات گردشگری، دفاتر خدمات مسافرتی، کیفیت اقامتگاه‌ها؛

مؤلفه کالبدی-زیست‌محیطی: عوامل طبیعی، شبکه حمل‌ونقل شهری و منطقه‌ای مناسب، به‌روزرسانی زیرساخت‌ها و تأسیسات گردشگری.

از مقایسه این پژوهش با پژوهش‌های جهانی می‌توان دریافت که ۸۰ درصد از عوامل و پیشران‌های به‌دست‌آمده با منابع لاتین همپوشانی دارند. برای مثال، در مقاله دنگوین^۱ و همکاران (۲۰۲۰) به عوامل جذب نیروی انسانی متخصص، هماهنگی نهادها و سازمان‌ها، مشارکت مردمی، توجه به خدمات و زیرساخت‌های گردشگری اشاره شده است؛ یا در مقاله تین^۲ و همکاران (۲۰۲۱) به عوامل زیرساخت‌های گردشگری، توسعه معابر و تنوع محیط‌های طبیعی اشاره شده است. همچنین، توآن و راجاگوپال^۳ (۲۰۱۹) پیشران‌های توسعه گردشگری را هویت فرهنگی، کاهش فقر، به‌روزرسانی زیرساخت‌های گردشگری، توجه به عوامل طبیعی و استفاده پایدار از منابع معرفی کرده‌اند.

به‌طور کلی، یافته‌ها نشان‌دهنده چندبعدی بودن موضوع توسعه گردشگری است و عوامل و پیشران‌های متعدد و متنوعی در این زمینه نقش ایفا می‌کنند. نتایج این پژوهش، ضمن فراهم آوردن درک عمیق‌تری از عوامل و پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری ایران، می‌تواند به‌عنوان چارچوب مفهومی جامع و نظام‌مندی برای

1. De Nguyen
2. Tien
3. Tuan & Rajagopal

- روستاهای بخش مرکزی شهرستان سرعین. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۹(۳۳)، ۷۱-۹۰.
- بهزادی، صدیقه، رهنما، محمدرحیم، جوان، جعفر و عنایستانی، علی‌اکبر (۱۴۰۱). شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری (مطالعه‌ی موردی: استان یزد). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، ۹(۳۳)، ۳۷-۵۲.
- پاهکیده، اقبال، بابایی اقدم، فریدون و حیدری چپانه، رحیم (۱۴۰۲). شناخت عوامل راهبردی در سیاست‌گذاری توسعه گردشگری سایت هورامان با رویکرد آینده‌پژوهی و تدوین مقدمات سبب سناریوها. آمایش سیاسی فضا، ۵(۳)، ۳۷۰-۳۹۱.
- پورمحمدی، محمدرضا، نعیمی، کیومرث و ایرانی، احمد (۱۳۹۴). ارزیابی و تدوین استراتژی‌های توسعه پایدار گردشگری با استفاده از تکنیک SWOT و IEA مطالعه موردی: شهرستان بانه). گردشگری شهری، ۲۳(۲۳)، ۳۰۵-۳۱۹.
- تقوایی، مسعود و حسینی‌خواه حسین (۱۳۹۶). برنامه‌ریزی توسعه صنعت گردشگری مبتنی بر روش آینده‌پژوهی و سناریونویسی مطالعه موردی: شهر یاسوج). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۶(۲۳)، ۸-۳۰.
- جلیلیان، میترا، اکبرپور، محمد، و توکلی، جعفر (۱۴۰۱). شناسایی و تحلیل پیشرانهای مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستای کندوله شهرستان صحنه. مطالعات اجتماعی گردشگری، ۱۰(۲۰)، ۱۵۶-۱۳۱.
- جوان، فرهاد، حجت‌شمامی، سیروس و سیفی‌زاده، محمد (۱۴۰۰). واکاوی پیشرانهای مؤثر بر توسعه گردشگری کلانشهر رشت مبتنی بر رویکرد آینده‌پژوهی. پژوهش‌های برنامه و توسعه، ۲(۲)، ۱۶۱-۱۸۶.
- حسینی، علی و رحیم‌زاده، معصوم (۱۳۹۸). آینده‌نگاری صنعت گردشگری در شهر تهران. گردشگری شهری، ۱۶(۱)، ۱۳۵-۱۴۸.
- حسینی، علی و زائری، ریحانه (۱۴۰۰). شناسایی و تحلیل عوامل کلیدی توسعه گردشگری شهرهای ساحلی مطالعه موردی: شهر مرزی بوشهر.
- پژوهش‌نامه مطالعات مرزی، ۹(۳۴)، ۱۲۵-۱۰۵.
- حقی، محمدرضا و حیدرزاده، احسان (۱۴۰۱). عوامل پیشران در تحقق گردشگری پایدار شهری با رویکرد اکوتوریسم (نمونه موردی: شهر خوانسار). گردشگری و توسعه، ۱۱(۲)، ۳۶-۱۹.
- خادمی، لیلا، ایزدی، حسن و سلطانی، علی (۱۴۰۲). تدوین سناریوهای توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهرستان خرم‌آباد). گردشگری و توسعه، ۱۲(۱)، ۱۷۷-۱۹۹.
- خاکساری رفسنجانی، علی و اکبر، لطفی (۱۴۰۲). شناسایی و تحلیل پیشرانهای مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری شهری با تأکید بر آینده‌نگاری و سناریونویسی (مطالعه موردی: شهر زنجان). برنامه‌ریزی و توسعه محیط شهری، ۲(۸)، ۲۱-۳۸.
- خدانپناه، کیومرث (۱۴۰۲). تحلیل عوامل مؤثر و پیش‌برنده توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستائیان، مطالعه موردی: دهستان حیران، شهرستان آستارا. برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۱۰(۱)، ۱۰۳-۱۱۶.
- خدانپناه، کیومرث (۱۴۰۱). شناسایی پیشرانهای اثرگذار بر توسعه پایدار گردشگری روستایی (مورد مطالعه: شهرستان نیر). برنامه‌ریزی توسعه کالبدی، ۹(۱)، ۱۰۶-۹۳.
- دارابی، سجاد، فنی، زهره و یوسفی، ذوالفقار (۱۴۰۰). شناسایی پیشرانهای کلیدی در توسعه گردشگری استان ایلام. فرهنگ ایلام، ۲۲(۷۲)، ۵۳-۳۱.
- داوری، سیده الهام، و امینی، مرضیه (۱۴۰۲). آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهر قانن). علوم جغرافیایی (جغرافیای کاربردی)، ۱۹(۴۲)، ۴۱-۶۰.
- دولابی، پویا، عشرتی، پرستو و مطلبی، محمد (۱۴۰۰). بررسی چگونگی اثرگذاری مؤلفه‌های مؤثر در توسعه گردشگری ایران. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۰(۳۶)، ۲۶۹-۲۸۷.
- ده‌زاده سیلابی، پروین و احمدی‌فرد، نرگس (۱۳۹۸). تعیین پیشرانهای کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه

شیخی‌نصب، مژگان، اذانی، مهری، مؤمنی، مهدی و محمدی ده چشمه، مصطفی (۱۳۹۸). بازآفرینی بافت‌های تاریخی در راستای توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری (مطالعه موردی منطقه یک شهرداری اهواز). جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۶ (۲)، ۱۶۹-۱۴۹.

شریفی‌نیا زهرا (۱۳۹۹). عوامل کلیدی مؤثر در توسعه پایدار گردشگری روستایی در استان مازندران با رویکرد سناریو مبنای جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۱۸ (۱)، ۲۸۱-۳۰۴.

صادقی، محسن، حافظ رضازاده، معصومه، و کریمیان بوستانی، مریم (۱۴۰۱). شناسایی پیشران‌های کلیدی توسعه گردشگری شهر اردبیل. جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۲ (۳)، ۷۴۳-۷۶۲.

صفایی‌پور، مسعود، و مرادی، هوشنگ (۱۴۰۲). شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر آینده توسعه گردشگری مذهبی شهر مهران. چشم‌انداز شهرهای آینده، ۴ (۳)، ۱۰۳-۱۲۴.

ضیا، غفت، استعلاجی، علیرضا، فلاح‌تبار، نصراله، و شریعت پناهی، مجیدولی (۱۳۹۸). تحلیل عوامل کلیدی تأثیرگذار بر توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان صومعه‌سرا). جغرافیایی فضای گردشگری، ۸ (۳۲)، ۷۹-۹۴.

عزت‌پناه، بختیار (۱۳۹۹). تبیین نیروهای پیشران مؤثر بر آینده توسعه صنعت گردشگری در شهرهای مرزی مطالعه موردی: شهر بانه. گردشگری شهری، ۷ (۱)، ۶۹-۸۷.

علی‌اکبری، اسماعیل، پوراحمد، احمد و جلال‌آبادی، لیلا (۱۳۹۷). شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار شهر کرمان با رویکرد آینده‌پژوهی. گردشگری و توسعه، ۷ (۱)، ۱۵۶-۱۷۸.

علی‌اکبری، اسماعیل، مرصوصی، نفیسه و جلال‌آبادی، لیلا (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای مؤثر بر آینده گردشگری پایدار شهر کرمان با رویکرد آینده‌پژوهی. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۵ (۵۰)، ۶۰-۳۵.

علیزاده، رضا، درفشی، خه‌بات و مسانلی، ارشک (۱۴۰۲). سناریوهای توسعه طبیعت‌گردی بر پایه سند چشم‌انداز توسعه کشور و با رویکرد

موردی: شهرستان‌های استان مازندران). جغرافیا و پایداری محیط، ۹ (۱)، ۸۹-۷۳.

رحمتی، منصور و پاشازاده، اصغر (۱۴۰۰). شناسایی پیشران‌های کلیدی گردشگری شهر سرعین. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱۰ (۳۶)، ۲۴۹-۲۷۲.

رحیمی‌پور، بهاره، ظاهری، محمد و کریم‌زاده، حسین (۱۳۹۹). شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۹ (۳۵)، ۱۱۱-۹۰.

رحیمی، محمد، هنری، فاطمه و رومیانی، احمد (۱۴۰۱). برنامه‌ریزی و آینده‌نگاری توسعه پایدار گردشگری استان خوزستان. برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۲ (۴۵)، ۵۱-۶۶.

رسولی، نشمیل، موسوی، میرنجف و هوشیار، حسن (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای گردشگری خلاق در شهر ارومیه. دانش شهرسازی، ۴ (۴)، ۱۱۶-۱۰۱.

زالی، نادر و بهشتی، محمدباقر (۱۳۹۰). شناسایی عوامل کلیدی توسعه منطقه‌ای با رویکرد برنامه‌ریزی بر پایه سناریو مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی. برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۱۱۵ (۱۱۵)، ۶۳-۴۱.

زالی، نادر و عطریان، فروغ (۱۳۹۵). تدوین سناریوهای توسعه گردشگری منطقه‌ای براساس اصول آینده‌پژوهی (مورد مطالعه: استان همدان). آمایش سرزمین، ۸ (۱)، ۱۰۷-۱۳۱.

سرایی، محمدحسین، علیزاده شورکی، یحیی و رضایی، محمدرضا (۱۳۹۹). شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در گردشگری پایدار و تدوین مطلوب-ترین سناریو (موردپژوهی: شهر تاریخی میبد). کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی، ۸ (۱)، ۱۱۳-۱۳۱.

سعیدپور، سعید، سفیدی، آذر، تیزرو، علی و احمدی کهنعلی، رضا (۱۳۹۹). تدوین استراتژی‌های بخش گردشگری با رویکرد برنامه‌ریزی مبتنی بر سناریو. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۹ (۳۳)، ۱۹۱-۲۰۷.

حیاتی مؤثر بر آینده توسعه گردشگری مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز. گردشگری شهری، ۸(۱)، ۶۷-۸۲.

کارگر، قربانعلی، عزت‌پناه، بختیار و ولیزاده، رضا (۱۳۹۹). شناسایی و تحلیلی بر پیشران‌های مؤثر در توسعه آینده صنعت گردشگری تجاری با رهیافت آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهر جلفا). نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۲(۲)، ۱۵۳-۱۷۳.

کاوسی، مسعود، صابری، حمید، مؤمنی، مهدی و خادم‌الحسینی، احمد (۱۴۰۲). تعیین پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق مبتنی با رویکرد آینده‌پژوهی (نمونه موردی: شهر ایذه). مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۸(۶۵)، ۵۷-۷۰.

کاویانی، حسن و نصر، احمدرضا (۱۳۹۵). سنتزپژوهی چالش‌های برنامه‌های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر راه‌کارهای پیش رو. مطالعات برنامه درسی آموزش عالی، ۱۳۷(۱)، ۳۶-۷.

کشاورز، مهناز (۱۳۹۸). شناسایی عوامل تأثیرگذار در توسعه گردشگری پایدار شهری با استفاده از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری (ISM) در شهر خرم‌آباد. گردشگری شهری، ۱۶(۱)، ۱۲۱-۱۳۴.

کواکبی، محمد، حسین‌زاده دلیر، کریم و آذر، علی (۱۴۰۱). شناسایی پیشران‌های کلیدی صنعت گردشگری مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی سناریویی مطالعه موردی: منطقه آزاد ماکو. گردشگری شهری، ۹(۳)، ۷۹-۱۰۲.

مصاحبی‌پور فرد، مریم، خادم‌الحسینی، احمد، صابری، حمید و مختاری ملک‌آبادی، رضا (۱۴۰۲). تبیین الگوی تحقق گردشگری خلاق در شهر اصفهان. جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۲(۴۷)، ۵۳-۳۸.

مصاحبی‌پور فرد، مریم، خادم‌الحسینی، احمد، صابری، حمید و مختاری ملک‌آبادی، رضا (۱۴۰۱). تعیین پیشران‌های کلیدی مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری خلاق شهر اصفهان. فضای گردشگری، ۱۱(۴۳)، ۲۲-۱.

آینده‌نگری (مطالعه موردی: استان یزد). توسعه پایدار محیط جغرافیایی، ۵(۸)، ۷۰-۸۸.

عنابستانی، علی‌اکبر و حسینی، سیده پروین (۱۴۰۰). تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر پذیرش گردشگری جامعه‌محور در سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی مطالعه موردی: شهرستان شیروان. جغرافیا و توسعه، ۱۹(۶۵)، ۱۷۱-۲۰۲.

فاضل‌نیا، غریب و جهانتیغ، حسنعلی (۱۳۹۹) واکاوی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در منطقه سیستان با رویکرد آینده‌پژوه. چشم‌انداز شهرهای آینده، ۱(۲)، ۸۱-۹۵.

فتاح‌زاده، یلدا، صالحی، اسماعیل و خستو، مریم (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای پیش‌رو در زمینه آینده توسعه گردشگری پایدار استان گیلان. گردشگری و توسعه، ۹(۴)، ۱۱۱-۱۲۴.

فتحی‌زاده، فرح، عزیزپور، فرهاد و صنعتی شرقی، نادر (۱۳۹۸). پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری روستایی (مطالعه موردی: روستای هدف گردشگری دیزباد علیا). جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، ۱۷(۲)، ۱۲۳-۱۴۶.

قصابی، حسن، آذر، علی و پناهی، علی (۱۳۹۹). شناسایی پیشران‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری در مناطق آزاد تجاری (مطالعه موردی: منطقه آزاد ارس). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۹(۳۲)، ۱۶۱-۱۷۷.

قلمی چراغتیپه، مژگان، دربان آستانه، علیرضا و خراسانی، محمدمین (۱۴۰۰). شناسایی و تحلیل پیشران‌های توسعه گردشگری روستایی (مورد مطالعه: شهرستان ارومیه). آینده‌پژوهی ایران، ۶(۲)، ۲۲۱-۲۴۴.

قهرمانی‌فرد، حسین، حسین‌زاده دلیر، کریم و موسوی، میرسعید (۱۴۰۲). ارزیابی سناریوهای توسعه گردشگری شهری در کلان‌شهرهای ایران (نمونه موردی: کلان‌شهر تبریز). فضای جغرافیایی، ۲۳(۸۱)، ۸۹-۱۱۴.

قهرمانی‌فرد، حسین، حسین‌زاده دلیر، کریم و موسوی، میرسعید (۱۴۰۰). شناخت و ارزیابی پیشران‌های

- مطالعات اجتماعی گردشگری، ۷(۱۴)، ۴۷-۷۲.
- یاسوری، مجید و اسماعیلی، سعیده (۱۴۰۲). شناسایی و تبیین پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی (مورد مطالعه: منطقه آزاد تجاری-صنعتی انزلی). آینده‌پژوهی ایران، ۸(۱)، ۲۲۲-۲۵۳.
- یغفوری، حسین، حسینی، سیدعلی و حسینی، سیده مریم (۱۳۹۹). تدوین سناریوهای مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری مطالعه موردی: استان کهگیلویه و بویراحمد. گردشگری شهری، ۷(۱)، ۱۰۷-۱۲۷.
- Ahmadzadeh, J. A., Haji Ali Akbari, F., & doroudi, H. (2023). Identification and Analysis of the Social Drivers Governing the Tourism Development Policy of Iranian Cities in the Horizon 2025 with a Future Studies Approach. *urban tourism*, 10(1), 133-149. <https://doi.org/10.22059/jut.2023.348349.1066> [In Persian]
- Aldaghi, Z., Ebrahimi, A., Shojaee, S., & Didekhani, H. (2019). The Foresight of Tourism Industry in Golestan Province: The Scenarios and Suggested Solutions. *Geographical Journal of Tourism Space*, 8(29), 131-145. <https://sid.ir/paper/214290/en>. [In Persian]
- Aldagji, Z., Ebrahimi, A., Shojaei, S. And Didekhani, H. (2020). Scenario development of Golestan province tourism area with a futuristic approach. *Geography and Development*, 18(58), 59-74. <https://doi.org/10.22111/gdj.2020.5176> [In Persian]
- Aliakbari, E. , Marsousi, N., & Jalalabadi, L. (2020). Compilation and Priority Assessment of Scenarios Affecting the Future of Sustainable Tourism in Kerman with the Futures studies Approach. *Tourism Management Studies*, 15(50), 35-60. <https://doi.org/10.22054/tms.2020.33013.1953> [In Persian]
- مطهر، رضا و جلیلی صدرآباد، سمانه (۱۳۹۹). آینده‌نگاری شناسایی عوامل کلیدی صنعت گردشگری پایدار شهر خرم‌آباد با تأکید بر اثر همه‌گیری کووید ۱۹ به‌منظور ارائه راهکارهایی برای تاب‌آوری. شهر ایمن، ۳(۴)، ۴۹-۶۵.
- موسوی، میرنجف، جلالیان، اسحاق و کهکی، فاطمه سادات (۱۳۹۶). تدوین سناریوهای عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری استان آذربایجان غربی با استفاده از سناریو ویزارد. گردشگری شهری، ۴(۳)، ۴۹-۶۲.
- مولایی، محمدمهدی و طالبیان، حامد (۱۳۹۵). آینده‌پژوهی مسائل ایران با روش تحلیل ساختاری. مجلس و راهبرد، ۲۳(۱)، ۲۳-۵.
- مهدیان بهنمیری، معصومه و تقوایی، مسعود (۱۴۰۱). آکاوی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری خلاق با رویکرد آینده‌پژوهی موردپژوهش: استان گلستان. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۵(۱)، ۱۰۵-۱۱۴.
- مهرنواز، پریسا، زیویار، پروانه و عزت‌پناه، بختیار (۱۳۹۹). تبیین پیشران‌های مؤثر بر توسعه گردشگری شهرستان دماوند با رویکرد آینده‌پژوهی. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۳(۱)، ۵۶-۷۲.
- نصر، طاهره (۱۳۹۸). شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر گردشگری در کلانشهر شیراز با رویکرد آینده‌پژوه. پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۰(۳۷)، ۵۵-۶۶.
- نظم‌فر، حسین و علی بخشی، آمنه (۱۴۰۰). آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری نمونه موردی: استان اردبیل. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۱(۶۳)، ۵۹-۷۹.
- نقیبی، هادی و شری‌زاده، عادل (۱۴۰۲). کاربست آینده‌پژوهی در توسعه گردشگری شهری به روش تحلیل ساختاری و سناریونویسی (مطالعه موردی: شهر خوی). تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۲۳(۷۰)، ۱۹۵-۲۱۷.
- ویسی، فرزاد، صفیاری، رسول، و منوچهری، سوران (۱۳۹۸). پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری نواحی روستایی با تأکید بر آینده‌پژوهی (مورد مطالعه: بخش اورامان شهرستان سروآباد).

- Yazd Province). *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 9(33), 37-52. https://jargs.hsu.ac.ir/article_161475.html?lang=en [In Persian]
- Bürgi, M., Hersperger, A., & Schneeberger, N. (2005). Driving forces of landscape change—Current and new directions. *Landscape ecology*, 19(8), 857-868. <https://doi.org/10.1007/s10980-005-0245-3>
- Cox, C., & Wray, M. (2011). Best Practice Marketing For Regional Tourism Destinations. *Travel & Tourism Marketing*, 28(5), 524-540. <https://doi.org/10.1080/10548408.2011.588112>
- Dadazade Silabi, P., & Ahmadifard, N. (2019). Determine the Key Factors of Tourism Development Based on Future Research Approach (Case Study: Mazandaran Province). *Geography and Environmental Sustainability*, 9(1), 73-89. <https://doi.org/10.22126/ges.2019.1064> [In Persian]
- Darabi, S., Fanni, Z., Usefi, Z. (2022). Identification of Key Drivers in Tourism Development in Ilam province. *a scientific journal of ilam culture*, 22(72), 31-53. <https://doi.org/10.22034/farhang.2022.149136> [In Persian]
- Davari, S. E., & Amini, M. (2023). Foresight-based planning for tourism development: A case study of Qaen city. *Geographical Sciences (Applied Geography)*, 19(42), 41-60. [In Persian]
- De Nguyen, C., NGO, T., DO, N., & Nguyen, N. (2020). Key Factors Affecting Sustainable Tourism in the Region of South Central Coast of Vietnam. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(12), 977-993. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no12.977>
- Aliakbari, E., Pourahmad, A., & Jalalabadi, L. (2018). Identifying the Effective thrusts on the Future of Tourism Status of Kerman City with Futuristic Approach. *Journal of Tourism and Development*, 7(1), 156-178. https://www.itsairanj.ir/article_63617_en.html?lang=en [In Persian]
- Alizadeh, R., Derafshi, K., & Masaeli, A. (2023). Nature Tourism Development Scenarios based on the Country's Development Vision Document and with a Forward-Looking Approach (Case Study: Yazd Province). *Sustainable Development of Geographical Environment*, 5(8), 70-88. <https://doi.org/10.48308/sdge.2023.103834> [In Persian]
- Anabestani, A. A., & Hosieni, S. P. (2021). Analysis of Key Drivers Affecting the Acceptance of Community-based Tourism in Rural Settlements with a Futuristic Approach (Case Study: Shirvan County). *Geography and Development*, 19(65), 171-202. <https://doi.org/10.22111/j10.22111.2021.6531> [In Persian]
- Atkins S. Lewin S. Smith H. Engel M., Fretheim A., & Volmink J. (2008). Conducting a meta-ethnography of qualitative literature: lessons learnt. *BMC Med Res Methodol*, 8(1), 21. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-21>
- Barkauskas, V., Barkauskienė, K., & Jasinskas, E. (2015). Analysis of macro environmental factors influencing the development of rural tourism: Lithuanian case. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 213, 167-172. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.11.421>
- Behzadi, S., Rahnama, M. R., Javan, J., & Anabestani, A. A. (2022). Identifying key factors affecting tourism development with a foresight approach (Case Study:

- Fazelniya, G., & Jahantigh, H. (2020). Investigating the Factors Affecting the Development of Tourism in Sistan Region by Future Studies Approach, *Journal of Future Cities vision*, 1(2), 81-95. magiran.com/p2598909. [In Persian]
- Freestone, R. (2012). Futures thinking in planning education and research. *Journal for Education in the Built Environment*, 7(1), 8-38. <https://doi.org/10.11120/jebe.2012.07010008>
- Ghahramanifard, H., Hoseinzadetalir, K., & Moosavi, M. S. (2021). Recognition and Evaluation of Effective Vital Drivers on the Future of Tourism Development in Iran's Metropolises Case Study: Tabriz Metropolis. *urban tourism*, 8(1), 67-82. <https://doi.org/10.22059/jut.2021.316833.869> [In Persian]
- Ghahramanifard, H., Hosseinzadeh Delir, K., & Mousavi, M. S. (2023). Evaluation of urban tourism development scenarios in Iranian metropolises: The case of Tabriz. *Faza-ye Geographical*, 23(81), 89-114. [In Persian]
- Ghalami Cheraghtapeh, M., Darban Astaneh, A., & Khorasani, M. (2022). Identifying and Analyzing the Drivers of Rural Tourism Development (Case Study: Urmia City). *Journal of Iran Futures Studies*, 6(2), 221-244. <https://doi.org/10.30479/jfs.2022.15806.1307> [In Persian]
- Ghasabi, H., Azar, A., & Panahi, A. (2020). Identifying influential drivers for tourism development in free trade zones (case study: Aras free zone). *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(32), 161-177. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2020.16762.3093> [In Persian]
- Haghi, M. R., & Heidarzadeh, E. (2022). Factors driving the realization of sustainable urban tourism with ecotourism approach, Case
- Doulabi, P., Eshrati, P., & Motalebi, M. (2021). An investigation of the Factors Affecting Iranian Tourism Development. *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(36), 269-287. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.18113.3218> [In Persian]
- Ezatpanah, B. (2020). Exploring effective driving forces in the future of tourism industry development in borderline cities (case study: Baneh city). *urban tourism*, 7(1), 69-87. <https://doi.org/10.22059/jut.2020.269789.567> [In Persian]
- Ezazi, M., Nourian, M., Khosroabad, A. A., & Norouzi, D. (2018). Synthesis Studies in Iran and world comparative studies of teacher training. *Journal of Theory and Practice in Curriculum*, 6(11), 67-104. https://www.jstpicsa.ir/article_191499.html?lang=en [In Persian]
- Farhadi Uonaki, M., & Hassanzadeh, S. (2021). The Drivers of Sustainable Development Tourism in Iran with Emphasis on Globalization. *Tourism of Culture*, 14(1), 31-40. <https://doi.org/10.22034/toc.2021.252805.1026>
- Fathizadeh, F., Azizpour, F., & Sanati Sharghi, N. (2020). The Key Propellants Affecting Rural Tourism Development (Case Study: The Tourist Destination Village of Dizbad Olya). *Journal of Geography and Regional Development*, 17(2), 123-146. <https://doi.org/10.22067/geography.v17i2.75640> [In Persian]
- Fattahzadeh, Y., Salehi, E., & Khastou, M. (2020). Explain progressive scenarios for the future development of sustainable tourism in Gilan province. *Journal of Tourism and Development*, 9(4), 111-124. <https://doi.org/10.22034/jtd.2020.206125.1861> [In Persian]

- Kargar, G., Ezzat Panah, B., Valizadeh, R. (2019). Identification and analysis of effective drivers in the future development of the commercial tourism industry with a futures research approach (case study: Jolfa city). *Quarterly Journal of Human Geography*, 12 (2), 153-173. [In Persian]
- Kavakebi, M., Hoseinzadedalir, K., & Azar, A. (2022). Identifying the Tourism Industry Key Forces based on Strategic Scenario Planning (Case Study: Mako Free Zone). *urban tourism*, 9(3), 79-102. <https://doi.org/10.22059/jut.2022.342897.1039> [In Persian]
- Kaviani, H., & Nasr, A. (2016). The Research Synthesis of Challenges in Curriculum of Higher Education in the Recent Decades and Potential Solutions. *Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 7(13), 7-34. https://www.icsa-journal.ir/article_41079.html?lang=en [In Persian]
- Kavosi, M., Saberi, H., Momeni, M., & Khadem Al-Husseini, A. (2023). Determination the key Factors of Creative Tourism Development Based on the Futures Research Approach (Case Study : Izeh City), *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 18(65), 57-70. [In Persian]
- Keshavarz, M. (2019). Identifying factors influencing on Sustainable Tourism Development using interpretive structural modeling (ISM) in Khorramabad. *urban tourism*, 6(1), 121-134. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.246390.414>. [In Persian]
- Khademi, L., Izady, H., & Soltani, A. (2023). Presentation of Tourism Development Scenario with a Future Study Approach, Case Study: Khorramabad County. *Journal of Tourism and Development*, 12(1), study: Khansar city. *Journal of Tourism and Development*, 11(2), 19-36. <https://doi.org/10.22034/jtd.2021.285189.2338> [In Persian]
- Hall, C. (1998). Introduction to Tourism: Development, dimensions and issue. *Edition 3. Melbourne: Longman.*
- Hasani, A., & Rahimzadeh, M. (2019). Tehran Tourism industry foresight. *Urban tourism*, 6(1), 135 -148. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.250270.439> [In Persian]
- Hosseini, A., & Zaeri, R. (2022). Identification and Analysis of Key Factors in the Development of Tourism in Coastal Cities, Case Study: *Bushehr, Journal of Border Studies*, 9(34), 105-125. [In Persian]
- Imani, B., & Razavi, S. M. (2020). Identifying the effective propelling factors on the future situation of sustainable tourism by the future studies approach Case study: Central villages of Sarein county. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(33), 71-90. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2020.18409.3249> [In Persian]
- Jaliliyan, M., Akbarpour, M., & Tavakoli, J. (2022). Identifying and Analyzing the Driving Forces Involved in Developing Tourism Industry in Kondoleh Village, Sahneh City. *Social Studies in Tourism*, 10(20), 131-156. <https://doi.org/10.52547/journalitor.35983.10.20.131> [In Persian]
- Javan, F., Hojjat, S., Seyfizadeh, M. (2021). Analysis of the effective propellants of tourism development in Rasht metropolis based on future studies approach. *Program and Development Research*, 2(2), 161-186. <https://doi.org/10.22034/pbr.2021.138467> [In Persian]

- Tourism Futures Research in Isfahan. *Journal of Geography and Environmental Studies*, 12(47), 38-53. https://journals.iau.ir/article_693218.html [In Persian]
- Mosahebi Pour Fard, M., Khademolhosseini, A., Saberi, H., & Mokhtari Malek Abadi, R. (2022). *Determining the Key Drivers Affecting the Future Status of Creative Tourism in Isfahan*, *Journal of Tourism Space*, 11(43), 1-22 https://journals.iau.ir/article_695527.html [In Persian]
- Motahar, R., & Jalilisadrabad, S. (2021). Identifying the key factors of sustainable tourism industry in Khorramabad with emphasis on the effects of Covid-19 epidemic in order to provide solutions for resilience. *Journal of safe city*, 3(12), 4. magiran.com/p2295600. [In Persian]
- Mousavi, M., Jalalian, I., & Kahaki, F. (2017). Developing Scenarios of the Factors Affecting the Development of Tourism in West Azerbaijan Province Using the Scenario Wizard. *Urban tourism*, 4(3), 49-62. <https://doi.org/10.22059/jut.2018.229271.292> [In Persian]
- Mowlaei, M. M., & Talebian H. (2016). Futures Studies of Iran's Issues by Structural Analysis Method. *Majlis and Rahbord*, 23(86), 5-32. [In Persian]
- Nagibi, H., & Sherizadeh, A. (2023). Application Future-studie in development of urban tourism of structural analysis and scenario writing (Case study: khoy city). *jgs.*, 23(70), 195-217. <https://doi.org/10.61186/jgs.23.70.195> <http://jgs.khu.ac.ir/article-1-3599-fa.html>. [In Persian]
- Nasr, T. (2019). Identification of Key Factors Affecting on the Shiraz City Tourism with a Future Studies Approach. *Research and urban planning*, 10(37), 55-66. [https://doi.org/10.22034/jtd.2022.336256.2594](https://jupm.177-199) [In Persian]
- Khaksari Rafsanjani, A., & Lotfi, A. (2023). Identification and analysis of drivers affecting the development of the urban tourism industry with an emphasis on foresight and scenario writing (case study: Zanjan city), *Journal of Urban environment planning and development*, 2(8), 21-38. magiran.com/p2555471. [In Persian]
- Khodapanah, K. (2022). Identifying Effective Drivers on the Sustainable Development of Rural Tourism (Case Study: Nir Township). *Physical Social Planning*, 9(1), 93-106. <https://doi.org/10.30473/psp.2022.59895.2494> [In Persian]
- Khodapanah, K. (2023). Analysis of Effective and Promoting Factors of Rural Tourism Development from the Perspective of Villagers (Case Study: Hiran District, Astara Township). *Physical Social Planning*, 10(1), 103-116. <https://doi.org/10.30473/psp.2023.64008.2605> [In Persian]
- Mahdian Bahnamiry, M., & Taghvaei, M. (2023). Analysis of key drivers affecting the development of creative tourism with a futuristic approach Case study: Golestan province. *Human Geography Research*, 55(1), 105-114. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2022.334116.10084> [In Persian]
- Mehrnavaz, P., Zivyar, P., Ezat Panah, B. (2021). Explanation of effective propellants on tourism development of Damavand city with approach future study, *Quarterly Journal of Human Geography*, 13(1), 56-72. magiran.com/p2225772 [In Persian]
- Mosahebi Pour Fard, M., Khademolhosseini, A., Saberi, H., & Mokhtari Malek Abadi, R. (2023). Explaining the Model of Creative

- Rahimipour, B., zaheri, M., & Karimzadeh, H. (2021). Identification and analysis of key drivers affecting the sustainable development of rural tourism with a future research approach. (Case Study: Tourism Destination Villages - Saqez county). *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(35), 90-111. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.19834.3383> [In Persian]
- Rahmati, M., & pashazadeh, A. (2021). Recognition of key propellers of Sarein City Tourism. *Journal of Tourism Planning and Development*, 10(36), 249-272. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2021.18380.3248> [In Persian]
- Rasoli, N., Mousavi, M., Houshyar, H. (2020). Explaining Creative Tourism in the City Of Urmia with a Foresight Approach. *Urban Planning Knowledge*, 4(4), 101-116. <https://doi.org/10.22124/upk.2020.15374.1371> [In Persian]
- Ring, N., Ritchie, K., Mandava, L., & Jepson, R. (2011). A Guide to Health Technology Assessments and Systematic Reviews. *NHS Quality Improvement Scotland NHS QIS*. <http://hdl.handle.net/1893/3205>
- Sadeghi, M., Hafez Rezazadeh, M., & Karimian Boostani, M. (2022). Identifying key drivers of tourism development in Ardabil city. *Geography and Regional Planning*, 12(3), 743-762. [In Persian]
- Saeidpour, S., Sefidi, A., Tizro, A., & Ahmadi Kahnali, R. (2020). Developing Tourism Section Strategies based on Scenario Planning Approach. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(33), 191-207. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2020.16538.3059>. [In Persian]
- Safaeepoor, M., & Moradi, H. (2023). Identifying the key drivers affecting the future marvdasht.iau.ir/article_3539.html?lang=en [In Persian]
- Nazmfar, H., & Alibakhshi, A. (2021). Future Studies of Tourism Development Planning Case study: Ardabil province). *Journal of Applied Researches in Geographical Sciences*, 21 (63), 59 -79. <https://doi.org/10.52547/jgs.21.63.59> [In Persian]
- Pahkideh, E., Babayi Aghdam, F., & Heydari Chianeh, R. (2023). Identifying of the Strategic Factors in the Tourism Development Policy of the Hawraman Site by Methodology of Future Research Approach and Preparing the Scenarios Portfolio. *Political Organizing of Space*. 5(3), 370-391. <http://psp.modares.ac.ir/article-42-64977-fa.html> [In Persian]
- Paterson, B., Dubouloz, C.-J., Chevrier, J., Ashe, B., King, J., & Moldoveanu, M. (2009). Conducting Qualitative Metasynthesis Research: Insights from a Metasynthesis Project. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(3), 22-33. <https://doi.org/10.1177/160940690900800304>
- Postma, A. (2015). Investigating scenario planning - a European tourism perspective. *Journal of Tourism Futures*, 1, 46-52. <https://doi.org/10.1108/JTF-12-2014-0020>
- Pourmohammadi, M., Naeimi, K., & Irani, A. (2015). The Analysis and Compilation Tourism Sustainable Development Strategy by Using SWOT and IEA Case Study: county of Bane. *Urban tourism*, 2 (3), 305 -319. <https://doi.org/10.22059/jut.2015.58451>
- Rahimi, M., Henry, F., & roumiani, A. (2022). Planning and Foresight Sustainable Tourism Development in Khuzestan Province. *Regional Planning*, 12(45), 51-66. <https://doi.org/10.30495/jzpm.2020.4247> [In Persian]

- literature review. *Journal of Sustainable Development*, 29(1), 259-271. <https://doi.org/10.1002/sd.2133>
- Taghvaei, M., & Hosseinekhah, H. (2018). Tourism Development Planning Based on Futures Studies and Scenario Case Study: Yasouj. *Journal of Tourism Planning and Development*, 6(23), 8-30. <https://doi.org/10.22080/jtpd.2018.1762> [In Persian]
- Tien, N., Hong Dung, N., Thuy Trang, T., Hien, V., & Ngoc Phuong, B. (2021). Factor Affecting Tourists' Return Intention. A Case of Binh Quoi Village in Ho Chi Minh City. *Journal of archeology of Egypt/Egyptology*, 18(9), 493-507.
- Tuan, V. K., & Rajagopal, P. (2019). Analyzing Factors Affecting Tourism Sustainable Development Towards Vietnam In The New Era. *Business and Innovation Research*, 7(1), 30-42.
- Varum, C., Melo, C., Alvarenga, A., & Carvalho, P. (2011). Scenarios and possible futures for hospitality and tourism. *Foresight*, 13(1), 19-35. <https://doi.org/10.1108/14636681111109679>
- Veisi, F., Safyari, R., & Manoochehri, S. (2020). Effective Drivers On The Sustainable Development Of Rural Tourism With An Emphasis On Futures Studies (Awraman District Of Sarvabad City). *Journal Of Social Studied In Tourism*, 7(14), 47-72. <https://Sid.Ir/Paper/363958/En>. [In Persian]
- Vu, D. V., Tran, G. N., Nguyen, H. T. T., & Nguyen, C. V. (2020). Factors affecting sustainable tourism development in Ba Ria-Vung tau, Vietnam. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(9), 561-572. <https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no9.561>
- development of religious tourism in Mehran city. *Future Cities Vision*, 4(3), 103-124. <http://jvfc.ir/article-1-254-fa.html> [In Persian]
- Sandelowski, M., & Barros, J. 2007. Handbook for synthesizing qualitative research. *Springer publishing company Inc*.
- Saraie, M. H., Alizadeh Shoroki, Y., & Rezaei, M. (2020). Identifying the key drivers of sustainable tourism and developing the most desirable scenario: A Case study of the historical city of Meybod. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 8(1), 113-131. https://grd.yazd.ac.ir/article_1928.html [In Persian]
- Seabrook, L., McAlpine, C., & Fensham, R. (2006). Cattle, crops and clearing: Regional drivers of landscape change in the Brigalow Belt, Queensland, Australia. *Landsc. Urban Plan*, 78, 373-385.
- Sharifinia, Z. (2020). The Key Effective Factors on Sustainable Development of Tourism in Rural Areas through a Scenario-based Approach (Case Study: Mazandaran Province). *Journal of Geography and Regional Development*, 18(1), 304-281. <https://doi.org/10.22067/geography.v18i1.85282> [In Persian]
- Sheikhinasab, M., Azani, M., Momeni, M., & Mohammadi Deh Cheshme, M. (2020). Regeneration of Historical Textures in line with Tourism Development using the Foresight Approach (The Case of Zone One of Ahwaz Municipality). *Geography and Urban Space Development*, 6(2), 149-169. <https://doi.org/10.22067/gusd.v6i2.82210> [In Persian]
- Streimikiene, D., Svagzdiene, B., & Jasinskas, E. (2020). Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic

- tourism industry in Langkawi Island. *Journal of Scientific Research and Development*, 32), 13-20.
- Zali, N., & Atrian, F. (2016). Presentation of Tourism Regional Development scenarios Based on the Principles of Futures Studies (Case: Hamadan Province). *Town and Country Planning*, 8(1), 107-131. <https://doi.org/10.22059/jtcp.2016.59147>. [In Persian]
- Zali, N., & Beheshti, M. B. (2011). Identifying the key factors of regional development with a scenario-based planning approach: a case study of East Azarbaijan province. *The Journal of Spatial Planning and Geomatics*, 15(1), 41-63. [In Persian]
- Zia, E., Estelaji, A., Fallah Tabar, N., & Shariat Panahi, M. V. (2019). An Analysis Of The Key Factors Affecting The Sustainable Development of Tourism (A Case Study Of Some-E-Sara)., *Geographical Journal of Tourism Space*, 8(32), 79-94. <https://sid.ir/paper/214362/en>. [In Persian]
- Zurick, D. N. (1992). Adventure travel and sustainable tourism in the peripheral economy of Nepal. *Annals of the Association of American Geographers*, 82(4), 608-628. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.1992.tb01720.x>
- World Tourism Organization UNWTO). (2013). Sustainable tourism for development guidebook: Enhancing capacities for sustainable tourism for development in developing countries. *Madrid*.
- Wu, B., Zhu, H., & Xu, X. (2000). Trends in China's domestic tourism development at the turn of the century. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 12 (5), 296-299. <https://doi.org/10.1108/09596110010339652>
- Yaghfoori, H., Hosseini, S. A., & Hosseini, S. M. (2020). Codification Effective Scenarios on Tourism Development with a Perspective Approach (Case Study: Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Province). *urbantourism*, 7(1), 107-127. <https://doi.org/10.22059/jut.2020.279237.632> [In Persian]
- Yasouri, M., & Esmaeili, S. (2023). Identifying and explaining the driving factors affecting tourism development with future studies approach (Case study: Anzali Trade-Industrial Free Zone). *Journal of Iran Futures Studies*, 8(1), 222-253. <https://doi.org/10.30479/jfs.2023.17629.1421> [In Persian]
- Yusup, M. F., Kanyan, A., Kasuma, J., Kamaruddin, H., & Adlin, J. (2016). Determinants of factors and the growth of